

SPIONAFFÄREN

Varje år avslöjas i västerlandet ett antal spioner och förrädare, vilka gått Sovjetregimen tillhanda med upplysningar om det egna landets försvarsanstalter. Atomforskningen har som bekant varit ett viktigt objekt för liknande verksamhet och en rad vetenskapsmän och befattningshavare i allmän tjänst har under den gångna tiden flytt till Sovjet och fått asyl hos sin uppdragsgivare. Och även i vårt land har det några gånger visat sig, att det finns medborgare, som av snöd vinningslystnad är beredda att sälja viktiga försvarshemligheter. Men i intet fall torde denna verksamhet ha varit av den art och omfattning som i Wennerström-affären.

Överste Stig Wennerström hör utan tvekan till de »stora» förrädarna, även mätt med internationell måttstock. Det är ju här fråga om en hög svensk officer som hänsynslöst utnyttjat sin förtroendeställning och sin i tjänsten naturliga tillgång till viktiga försvarshemligheter för att sälja dessa till Sovjet. Han kan därigenom ställas vid sidan av sådana i historien beryktade män som general Benedict Arnold — förrädaren vid West Point under det nordamerikanska frihetskriget — och översten Redl

— chefen för det österrikiska underrättelseväsendet, vilken före första världskriget utövade spionage för Rysslands räkning. Men Arnold verkade under ett inbördeskrig, då lojalitetskänslan gentemot den unga amerikanska republiken icke ännu vuxit sig stark, och Redl var utsatt för utpressning, baserad på ryssarnas kännedom om hans ömtåliga personliga omständigheter. Wennerströms gärningar syns däremot ha varit dikterade uteslutande av snöd ekonomisk vinningslystnad.

Vi vet inte ännu, hur mycket Wennerström har lämnat ut till sina uppdragsgivare i Moskva, men med hänsyn till de möjligheter han haft att skaffa sig tillgång till försvarshemligheter, finns det anledning befara, att den skada som åstadkommits är avsevärd. Det kan komma att ta åtskillig tid och kosta svenska folket stora summor, innan denna skada har blivit reparerad. Om vi betänker, hur mycket det svenska folket årligen offerar för att upprätthålla ett starkt försvar — förutsättningen för vår alliansfria politik — och vilka oerhörda risker spionverksamheten inneburit i händelse av krig för dem som har att försvara vårt land,

ja för hela folket, framstår gärningen som ett avskyvärt dolkstyg i ryggen på nationen.

Avslöjandet kom som en chock för oss alla. Hur var det möjligt, att Wennerström i årtal från viktiga poster inom försvaret och utrikesförvaltningen kunnat bedriva detta spioneri utan att bli upptäckt? Och hur kunde man ge honom fortsatta uppdrag, sedan de närmast ansvariga statsråden blivit informerade om att det fanns anledning till misstankar mot honom? Och var det rimligt att hålla statsministern i okunnighet om dessa misstankar ända till det ögonblick för några månader sedan då säkerhetspolisen stod i begrepp att slå till för att stoppa vidare förräderi från Wennerströms sida?

Säkerhetstjänsten har av allt att döma utfört ett gott arbete för att få Wennerström fast. Ihärdigt och målmedvetet har den fullföljt sina undersökningar från den stund då det uppstod misstankar mot honom. Att den icke tidigare lyckades få full klarhet om de verkliga förhållandena, beror givetvis på de speciella svårigheter som stod i samband med Wennerströms ställning och arten av hans arbete i tjänsten.

Däremot kan det starkt ifrågasättas, om de ansvariga ledamöterna av regeringen tagit tillräckligt allvarligt på frågan, när den aktualiserades, och om inte en viss valhänthet och nonchalans präglat deras handläggning av ärendet. Det

är från sådana utgångspunkter som spioneriaffären blivit en politisk fråga. Om något ansvar skall utkrävas, även mot någon annan än Wennerström själv, så är det just på det parlamentariska planet, och frågan gäller då — oavsett politiken i övrigt — huruvida regeringen kan anses ha med tillräcklig kraft bevakat rikets intressen i förevarande sammanhang. Det är givetvis inte möjligt, särskilt på nuvarande stadium av polisutredningen, att utlämna till offentligheten vad som kommit fram beträffande Wennerströms brottsliga verksamhet. Men ur demokratisk synpunkt sett har vårt folk rätt att få veta, när misstankarna mot honom hade uppstått, vad regeringens enskilda ledamöter vidtagit för åtgärder i anledning därav, samt vilka skäl som förelagat för regeringen att, trots säkerhetspolisens upplysningar, ge Wennerström fortsatta uppdrag i positioner som uppenbarligen kunnat innebära ytterligare risker för rikets säkerhet. Detta är så naturligt, att det icke borde behöva diskuteras. Så mycket märkvärdigare ter sig därför de antydningar av irritation som yppat sig på regeringshåll över att oppositionen »vill göra politik» av affären.

Frågan huruvida ett eller flera statsråd misskött sina åligganden eller gjort sig skyldiga till felaktiga och för vårt lands säkerhet farliga bedömningar är just ett politiskt spörsmål, till vilket riksdagen och inom densamma oppositionen har

att ta ställning. Det var exempelvis därför också fullt i sin ordning att högerledaren professor Heckscher begärde upplysningar om Wennerströms roll vid tillkomsten av den s. k. Undén-planen, så helt utformad och iscensatt i strid inte bara mot svensk parlamentarisk praxis utan även mot Sveriges grundlag och därtill, enligt vad som numera framkommit, helt utan försvarsledningens hörande. Förutvarande utrikesministern Undén gjorde sannerligen inte regeringen och sig själv någon tjänst med det sätt på vilket han sökte komma ifrån spörsmålet. Man fick snarare intrycket — med rätt eller orätt — att detta just är en av de verkligt sjuka punkterna i denna bedrövliga härva.

Statsministern fann tydligen omedelbart efter avslöjandet av spioneriaffären, att det från något håll skulle kunna sättas ifråga, huruvida enskilda regeringsledamöter, kanske också enskilda myndigheter som varit i kontakt med ärendet, handlat riktigt, och tillsatte därför en juristkommission för att närmare studera denna sida av saken. Med full förståelse för hans helt naturliga önskan att kunna presentera en utredning därutinnan, som bär prägeln av noggrannhet och objektivitet, frågar man sig, om inte ansvarsfrågan, i vad den berör regeringen och dess enskilda ledamöter bör behandlas i grundlagsenlig ordning av riksdagens konstitutionsutskott. Det är dock

direkt inför riksdagen som regeringen har att redovisa för sina åtgöranden och inte inför någon sorts kommission, som saknar allt stöd i författningen. Och när det sistnämnda alternativet trots allt valdes, hade det onekligen varit naturligt att bereda riksdagen och därmed oppositionen tillfälle att delta i kommissionens arbete. Regeringen har icke stärkt sin position genom att emotsätta sig de yrkanden som framställts från oppositionspartiernas sida i sådant avseende.

Oavsett detta är det riksdagens skyldighet att vid första tillfälle som erbjuder sig begära utförliga och klara besked från regeringen rörande dess handläggning av frågan under de gångna åren. Vårt folk har rätt att kräva att så sker. Oppositionspartierna bär härvidlag, med hänsyn till sina parlamentariska uppgifter, huvudansvaret. Samtidigt måste vi emellertid hålla klart för oss att föreliggande ansvarsfråga — en av de allvarligaste som förekommit i vårt land i modern tid — icke gäller partier och gruppintressen. Vad regeringen har att på ett uttömmande och övertygande sätt visa är att från dess och de enskilda statsrådets sida alla rimliga anspråk på noggrannhet och effektivitet blivit uppfyllda för att garantera något som vi alla, oavsett partitillhörighet, har gemensamt, nämligen kravet på rikets säkerhet inför hotet i en orolig värld.